

Somnul rațiunii

Festivaluri

Pe cât de nocivă s-a dovedit cenzura ideologică, până în decembrie '89, pe atât de malefică riscă să se dovedească, după această dată, lipsa oricărei cenzuri, inclusiv cea a bunului-simț. Presa „independentă”, de toate culorile, ca și televiziunea „liberă”, dar foarte trandafirine, ne-au oferit nenumărate exemple, pentru a ne mai pierde vremea reamintindu-le. Viața parlamentară a fost, la rândul-i, prea generoasă în astfel de exemple, ce ar fi fost de dorit să lipsească. Nici teatrul – atât cel profesionist cât și cel neprofesionist – nu se poate plânge că nu și-a dat obolul la brambureala generală, producând destule mostre de prost-gust, trivialitate și aberație pur și simplu. S-ar fi convenit însă ca, tratat, lucrurile să se așeze în făgașul lor de normalitate, din care bunul-simț nu poate fi exclus. Și totuși suntem încă departe de așa ceva, chiar dacă ne mai despart de anul 2000 doar 4 ani.

Să nu se creadă din cele spuse până acum că așa fi un „nostalgic” al cenzurii sau că așa suferi de o pudibonderie acută. În scenă, tot ceea ce e motivat artistic este permis. Dar ce ne facem cu aberațiile paranoide, dacă ele persistă și riscă să prolifereze, mimetic, mai ales în teatrul neprofesionist? Dacă sunt lipsite de elementara autocenzură a bunului-simț, chiar nu li se mai poate aplica nici un fel de cenzură? Nu ideologică, nu politică, ci pur și simplu artistică. Nu mai suntem în stare de nici un fel de discernământ, ca să nu mai vorbim de obligația morală a judecăților de valoare, pentru cei care se pretind „de specialitate” sau au măcar funcții de acest gen?

Teatrul profesionist a „recuperat” sânguincios experiențele european-americean petrecute în ultimele trei-patru decenii și e acum pregătit să se și distanțeze de ele, pentru a fi în continuare el însuși, așa cum de altfel îi dau dreptul impresionantele sale performanțe internaționale din ultimii patru-cinci ani. Năzbâții, chiar de mare calibrul, mai sunt și vor mai fi în continuare, cât e lumea. Dar nu ele dau tonul și nu ele dețin ponderea în teatrul profesionist, aflat acum la cea mai înaltă cotă a recunoașterii lui internaționale. Nu s-ar fi convenit oare ca, păstrând toate proporțiile, și teatrul neprofesionist să se afle astăzi în competiția valorică internațională? Chiar și sporadic, dar întodeauna bine primite, prezențele sale internaționale de până în 1989 i-ar fi îndrăit o asemenea aspirație. Ca să constatăm, în prezent, ce?

Că numărul formațiilor teatrale neprofesioniste valide, care n-aveau nevoie să fie împinse de la spate, s-a redus la un sfert. Că regizorii profesioniști care mai colaborează azi cu trupele neprofesioniste pot fi numărați pe degetele de la o singură mână. Că și-au făcut iar loc nechemat și veleitarii, dintre care unii sunt chiar actori cu diplomă, dar care nu-și găsesc locul în teatre. Că talentele artiștilor amatori sunt deseori puse în slujba unor texte puțințele la minte, aparținând acelorși veleitarii. Sau că piesele clasice sunt abordate cu o iresponsabilă nonșalanță, doar pentru a fi răstălmăcite și denaturate, de dragul unor efecte ieftine, vulgarizatoare. Cine se face vinovat? Dar cine mai are curajul observațiilor critice, care să nu fie considerate o „ingerință” în „libertatea de creație” sau, altfel spus, o „cenzură”, după cum se știe abolită prin „revoluție”? Dacă se-aplaudă totul, nimic nu mai e de aplaudat! Și ne putem întoarce, astfel, nu doar de unde-am plecat, ci și la „mai rău decât atât”.

Iată doar câteva reflecții prilejite de Festivalul-concurs de creație și interpretare teatrală „Ion Luca”, de la Slănic-Moldova, ajuns la cea de-a IX-a ediție (7-10 septembrie 1995). Un considerabil efort organizatoric (Centrul județean al creației populare Bacău, Inspectoratul județean pentru cultură Bacău, Casa de cultură Slănic-Moldova), susținut și de generozitatea sponsorilor locali și nu numai, a asigurat condițiile necesare unei decente desfășurări com-

petiționale, dotată și ea cu premii destul de substanțiale. A fost și ceva public, atras de o publicitate mult mai bună (datorată lui Val Mănescu, care a fost și principalul organizator, și secretarul juriului). Nu cât ar fi fost de dorit dar, de multe ori, mai mult decât ar fi meritat unele reprezentații.

Astfel, Teatrul Ludic din Iași, formație cu un bogat palmares în timp, grație animatorului ei, Aurel Luca, ne-a dezamăgit profund cu un spectacol aberant și grosier, pornind totuși de la **O noapte furtunoasă** de I. L. Caragiale. Dacă Rică Venturiano (al lui Aurel Luca, în calitate și de regizor!) nu-și mai poate scoate hazul decât dându-și jos, rând pe rând, nu știu câte perechi de chiloți, nu înseamnă că am intrat cu „libertatea de creație” a neprofesionistilor taman în Europa! Dar ce-i mai pasă „regizorului” de ce-ar putea să zică critica din țară? El are deja asigurat un turneu în Canada, unde, fiind vorba – nu-i așa? – de firma teatrului românesc în general (fie el și neprofesionist, în cazul dat), tot se vor găsi câteva ziare locale care să laude spectacolul, transformându-l într-un mare succes, la întoarcere! Lucrul s-a văzut și pe la case mai mari, chiar dintre cele mai „profesioniste” cu puțință.

Un alt animator, și el cu un palmares bogat în anii trecuți, Mihai Vasile din Ploiești, cu al său Studio de teatru și film „Echinox”, avea să ne dezamăgească, la rândul-i, cu spectacolul **Poarta Inferului** de Roland Ménéard. O fi căutat mult până l-a găsit pe acest autor prolix, pe care l-a luat foarte în serios, ajungând la un spectacol care „e scris adânc”, atât de adânc că nu se înțelege aproape nimic. (O mai veche montare a sa, după **Meșterul Manole**, de o austeră simplitate și frumusețe, prezentată până la urmă și ea în competiție, avea să primească Premiul II.)

Recordul de vulgaritate aberantă avea să-l dețină însă reprezentația cu piesa actorului Mihai Dobre, **Sforăie în locul meu**, în regia autorului, care a procopisit cu această nefericită maculatură o trupă bună, de oameni realmente talentați: cea a Teatrului „Aurel Elefterescu” din Călărași. (Pomind însă de la alte texte, nu ale sale, ci de Marin Sorescu și Dumitru Solomon, același regizor, cu aceeași trupă, avea să obțină Premiul III, cu spectacolul **Sentimente**. Concluziile se impun de la sine și cred că le vor trage și regizorul, și actorii amatori din Călărași, care – în cazul precedent – n-aveau decât vina de a fi crezut în regizor, dându-și talentul unei prostioare cu ifose muzicale.)

Singura surpriză plăcută, reprezentând o tentativă de investigație teatrală profundă, cu caracter novator, pomind de la texte de valoare, chiar dacă susținută cu o trupă de începători aflați la primii lor pași, ne-a fost oferită de Teatrul Ariel din Râmnicu Vâlcea. Spectacolele **Angajare de clown** de Matei Vișniec și **Tereza, Tereza**, prelucrare de Laurențiu Ene, ambele în regia Doinei Miglecz (nume nu întâmplător întâlnit în trupa vâlceană a lui Silviu Purcărete), le-a revenit Premiul I și Trofeul festivalului.

„Cenzurând” ceea ce era de „cenzurat” și răsplătind ceea ce era de răsplătit, juriul – avându-l ca președinte pe criticul Valentin Silvestru – a mai acordat, la secțiunea de creație dramaturgică, o mențiune și Diploma revistei „Ateneu” studentului Dan Lungu din Botoșani, pentru piesa **Marele regizor**, ce urmează a fi găzduită și în paginile amintitei reviste.

Responsabilitatea morală a celor care semnează „regia” în teatrul neprofesionist nu e cu nimic mai mică decât a celor care fac acest lucru în teatrul profesionist. Exigențele sunt, desigur, altele. Dar somnul rațiunii sau al „cenzurii”, de fapt al auto-cenzurii raționale, dictate de criteriile estetice, dar și de imperativele bunului-simț, poate naște monștri. Și într-un caz, și în altul.

VICTOR PARHON

